

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ СІМЕЙНОЇ ІСТОРІЇ НА
ОСНОВІ СТРУКТУРОВАНИХ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю

Чейке Адрієнн Чобоївна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Середня освіта (Мова і література угорська)

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103 / 23 листопада 2022 року

Науковий керівник:

Кейс Маргарита Юрїївна,
кандидат наук, доцент

Завідувач кафедрою:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габлітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2023 року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ СІМЕЙНОЇ ІСТОРІЇ НА
ОСНОВІ СТРУКТУРОВАНИХ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу
Чейке Адрієнн Чобівна

Освітня програма: 014 Середня
освіта (Мова і література угорська)

Науковий керівник: **Кейс Маргарета Юрїївна,**
кандидат наук, доцент

Рецензент: **Чордаш Василь Васильович,**
доктор філософії, доцент

Берегове

2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

CSALÁDTÖRTÉNETI TÉMÁJÚ SZÖVEGEK ÉLŐNYELVI VIZSGÁLATA STRUKTURÁLT MÉLYINTERJÚK ALAPJÁN

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Cséke Adrienn

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Középfokú oktatás (Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Dr. Kész Margit, kandidátus, docens

Recenzens: Dr. Csordás László, PhD, docens

Beregszász – 2023

Tartalomjegyzék

Bevezetés	8
I. Helytörténeti és családtörténeti kutatások a szakirodalom tükrében	10
1.1. Helytörténeti- és családkutatások módszertani kérdései.....	10
1.2. Nagymuzsaly történelme.....	14
II. Családtörténeti témájú szövegek előnyelvi vizsgálata strukturált mélyinterjúk alapján.....	18
2.1. Horváth és Dóka család története	18
2.2. Hunyady család története	32
Összegzés	44
Резюме	45
Irodalomjegyzék	46

Зміст

Вступ	8
I. Локальні та родинні історичні дослідження у світлі літератури	10
1.1. Методологічні питання локальної історії та сімейних студій	10
1.2. Історія Нагімузсали.....	14
II. Передтекстовий аналіз текстів сімейної історії на основі структурованих глибинних інтерв'ю	18
2.1. Історія родин Горват та Дока.....	18
2.2. Історія родини Гуняді	32
Висновок	44
Резюме	45
Бібліографія	46

BEVEZETÉS

Napjainkban egyre nagyobb igény jelentkezik településeink múltjának megismerése iránt, széles tömegek kíváncsiak, hogy hogyan éltek elődeink egy-egy faluban, városban, milyen folyamatok vezettek napjaink történéseihez. Elődeink munkájának a megbecsülése a hazaszeretetet erősíti az unokákban, távolabbi leszármazottakban, ezért is nagyon aktuálisak a falukutatások ezekben a viharos időkben. A haza nem egyszerűen lakóhely, szállásterület, hanem ember és föld kapcsolata.

A kárpátaljai magyarság méltán büszke saját történelmére, mely identitásában és megmaradásában játszik kimagasló szerepet. A mai történelmi időben, amikor talán nem is marad más a magyar kisközösségeknek Ukrajnában, mint az emlékekbe való kapaszkodás, különösen fontos, hogy ismerjük és ismertessük a történelmünk apró darabkait is. Így saját településem történelmének bemutatását tűztem ki célul, mégpedig a leghitelesebb forrásra, az élőnyelvi interjúkra hagyatkozva. Én szerencsésnek mondhatom magam, hisz egy többgenerációs családban élek, ahol a legidősebb tag, a dédnagymamám sokat mesélt nekem a családról és a falu történelméről. Mindig érdeklődéssel hallgattam a történeteit és gyerekfejjel nem tulajdonítottam neki akkora jelentőséget, hogy ezeket le is jegyezzem. Most a dolgozatom keretén belül ezt egy nagyszerű lehetőségnek vélem, hisz a múltunk ismerete egyben a saját magunk megismerésének is alappillére.

Szakedolgozatom célja, hogy strukturált mélyinterjúk segítségével részletesebb és pontosabb információkat tudjak meg a falumban élő nagy múlttal rendelkező családokról. A kutatás előtt felállított hipotézisem, hogy a nagymuzsalyi őshonos családok a történelmileg nehéz időszakokban is fontosnak tartották múltjuk megőrzését. A kutatásban segítségemre voltak idősebb adatközlők, ritka és nagy múltra visszatekintő fényképek, a minket körülölelő múlt. Munkám történelmi hűségéről többek között Lehoczky Tivadar Bereg vármegye Monográfiája című kiadványából bizonyosodtam meg. A kutatás módszere a strukturált mélyinterjúk mellett a fényképelemzés, ahol összegyűjtöttem az adatközlőim birtokában lévő fényképeket, ezekből a legérdekesebbeket és legrégebbieket bemutatom a munkában. Van közöttük olyan is, amely száz éves múltra tekint vissza. A történelmi visszatekintést két családtörténettel teszem teljessé. A nemes Hunyady család elválaszthatatlan része Nagymuzsaly történelmének. A falu szélén magaslott a falu birtokosának a kastélya, az ő dédunokájával, Hunyady Annával beszélgettem egy interjú keretén belül. A másik család, igazából két család, akiknek a története egy ponton összefonódik, hisz a Horváth és Dóka

családok életét mutatom be, akik egy házasság által egy család lesznek. Ennek a családnak vagyok én is a leszármazottja. A dolgozat megírását egy hosszabb kutatási folyamat előzte meg. Szakdolgozatom két fejezetből áll. Az első fejezet a téma szakirodalmi áttekintését és a falu történelmét tartalmazza, a második fejezetben pedig bemutatom a családok történetét az interjúk és korabeli fényképek alapján.

Adatközlőim: Hunyadi Anna, Dóka Irén, Horváth Katalin, Horváth Ilona

I. HELYTÖRTÉNETI ÉS CSALÁDTÖRTÉNETI KUTATÁSOK A SZAKIRODALOM TÜKRÉBEN

A helytörténet egy fontos része az ott élő családok történelme. A családtörténeteken keresztül rajzolódik ki a település egész történelme. Mindezek elválaszthatatlanok egymástól. Ezért is munkám egy nagy részét a Nagymuzsalyban élő, jelentősebb múltra visszatekintő családok történelme adja. Így jutottam el a Hunyady családhoz, akik nemcsak részei de alakítói is voltak a térség történelmének. De mielőtt kutatásom eredményeit mutatom be, a szakirodalom ide vonatkozó tételeit ismertetem.

1. Helytörténeti- és családkutatások módszertani kérdései

Minden historiográfiai áttekintés arról tanúskodik, hogy a helytörténet kérdéseivel tudományosan foglalkozók nagy része, más-más indítékok következtében, a helytörténet legideálisabb műfajának a falutörténetet tartotta és tartja máig is¹. A helytörténeti kutatás feladata egy adott település egészének (vagy egy részének), illetve települések egy csoportjának, kisebb-nagyobb tájegységnek (azaz egy országnál kisebb) terület múltjának feldolgozása². Módszerei ebből következőleg azonosak a történettudományéval (beleértve annak segéd és rokontudományait is). A helytörténet kifejezés jelöli az adott hely (egy település, egy megye, egy kisebb táj, egy városrész stb.) múltját, pontosabban a múltra vonatkozó feltárt vagy a forrásokban rejtőző információkat, tehát egy ismerethalmazt, másrészt a történettudomány azon irányának megnevezésére szolgál, amely az adott hely (vagy valamely intézménye, üzeme stb.) múltját, a helyhez kötődő, valamely személy életét, történeti szerepét tanulmányozza a források segítségével, illetve a történeti események, jelenségsorozatok helyi tényezőit, sajátosságait mutatja be³. A 20. század elejétől egyre élesebben elhatárolódik a „történész” és a „helytörténész” kifejezés egymástól. A helytörténet egyik forrása a településen élő nemes családok története.

A családkutatás az egy közös őstől eredeztethető rokonsági szálak felkutatása, más családok rokoni szálától való elkülönítése. Ahhoz, hogy egy családkutatást elkezdjünk, tisztázni kell néhány alapfogalmat, ilyen például a rokon. A rokon az egyenesági leszármazott vagy ettől tágabb értelemben tárgyaljuk a rokonság fogalmát? Ha nemesi származásról van szó, akkor könnyebb a család történelméről dokumentumokat gyűjteni, de mi van abban az esetben, ha szegényebb családok tagjait szeretnénk felkutatni, akik ritkán

¹ Stier-Szász, 1980

² Gyarmati, 2000

³ Bényei, 1977

bonyolódott olyan üzleti tevékenységbe, amely családi dokumentumok keletkezését vonta volna maga után, nem volt szükség származásukat igazoló dokumentumokat őrizni. A családkutatás ebben az esetben nehézségekbe ütközhet. Ezekről a nehézségekről, a családkutatás módszereiről és a témához nélkülözhetetlen alapfogalmak tisztázásáról lesz szó ebben a fejezetben.

A családtörténet, származástan (genealógia) a történelem egy segédtudománya⁴, mely a 19-20. században lett igazán gyakori kutatási terület Magyarországon. Ez a szakirodalom főként a nemességet bemutató írásokra koncentrált, csak később jelentek meg a polgári családok életét és nagyon kevés számban a társadalom alacsonyabb rétegeit bemutató írások. Az akkor feldolgozható források egy része azóta elpusztult, illetve nehezen érhető el⁵.

A kiadott publikációk színvonala egyenetlen. A legmagasabb tudományos igényeket kielégítő kötetek és alacsonyabb színvonalú, kisebb értékű munkák egyaránt megtalálhatóak a korszak magyarországi genealógiai irodalmában. Az is igaz, hogy a korabeli magyarországi szakirodalom egy része családtagok által összeállított, nem is mindig a tudomány számára, hanem csak a szűk családi körnek szánt, erősen elfogult írás. Fontos szerepet töltött be a szakterület magas színvonalú művelése, illetve népszerűsítése terén a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, az általuk kiadott Turul szakfolyóirat, amely 1883-tól jelent meg vagy a Családtörténeti Értesítő (1899–1901) és a Genealógiai Füzetek. A genealógia tudományos művelésében, népszerűsítésében alapvető szerepe volt Kállay Istvánnak és később Vajay Szabolcsnak⁶. A történelem egyik segédtudományaként a birtoktörténet és helytörténet kutatásában elengedhetetlen a genealógia alkalmazása. Az orvostudományban is fontos szerepet játszhat egyes öröklődő betegségek felismerésében, tanulmányozásában. Fontos felhasználója a néprajz is. A genealógia alapfogalmai többek között az ág, család, nemzedék, nemzetség, ős, rokonság. Ezekből a fontosabbakat és kutatásunk során alkalmazott kifejezéseket meghatározását ismertetem. A rokon fogalmát az emberiség már ősidők óta használja. Legegyszerűbben megfogalmazva a rokonság személyek közötti vérségi kapcsolatot jelent⁷. Ez a biológiai értelme, jogi értelemben ez még kibővíti az örökbefogadáson alapuló kapcsolattal. Az egyház megkülönböztet vérrokonságot és lelki rokonságot is. Ami mindegyik megfogalmazásban azonos, az a közös ős. A

⁴ Bertényi, 2001

⁵ Gyarmati, 2000

⁶ Gyarmati, 2000

⁷ Petz, 2003

családnak szintén több tudományterületen létezik definíciója, ilyen a biológiai, jogi, szociológia, néprajzi meghatározás. Számunkra ez utóbbi a mérvadó. A Magyar Néprajzi Lexikon⁸ szerint a család azoknak az embereknek társadalmilag elismert csoportja, akiknek egymáshoz való viszonya vérségi vagy házassági kapcsolaton alapszik. A család kisebb egysége a rokonságnak, amely több családot foglal magában. Általában családon két generáció, szülők és nem házas gyermekek együtt élő csoportját értjük, a szakirodalomban ezt kiscsaládként is jelölik. A paraszti szóhasználatban a családtagok, ill. az együtt élő generáció száma nem meghatározója a család fogalmának; családnak mondják a 28–30 tagot számláló, négy generációt is magában foglaló, együtt élő ún. nagycsaládot csakúgy, mint az egygyermekes házaspárokat. A nem együtt élő egynevű rokonságot is jelölik család szóval.

A családkutatás nem okozhat nehézséget abban az esetben, ha hozzá tudunk férni interneten fellelhető ingyenes vagy használati díjhoz kötött adatbázisokhoz. Ha a család, amelynek a történetét szeretnénk feltárni, nemesi család, van időnk és türelmünk a kutatáshoz és még él olyan idős személy a családban, aki emlékszik a múltra és tud válaszolni a kérdéseinkre. Ez egy ideális állapot, de sajnos a legtöbb családkutatás nem ilyen körülményeket feltételez. Természetesen lehet akkor is családfát kutatni, ha nincs, vagy nem ismert a családban nemesi származás, csak nehezebb lesz a dolgunk. A polgári, vagy szegényebb családok tagjai ritkán bonyolódtak olyan üzleti tevékenységbe, amely személyi vagy családi dokumentumok keletkezését vonta volna maga után, a polgári vagy szegényebb családok tagjainak nem volt szüksége a származás igazolására, például házasságkötésnél, tehát nem jegyezték fel és őrizték meg a származásokat igazoló információkat. Ha még anyakönyvvezetés sem folyt a településen az adott korban, akkor csak levéltári iratokból találhatunk említést a kutatott személyről, de ezek nem nemes személyek esetében ritkán adnak bármiféle plusz információt a keresett személy szüleit vagy származását illetően. Vagyis a családkutatás forrásaiból az anyakönyvi iratok, levéltári dokumentációk, nemesi okiratok nem vezetnek el a célhoz. Ebben az esetben alkalmazhatók megbízható forrásként a család birtokában lévő fényképek. A családi fényképek a paraszti tárgyi környezet jellegzetes csoportját képezik, s az emléktárgyak osztályába sorolhatók⁹. A fényképészet, fotográfia és a néprajztudomány szorosan összefonódik. Ma már alig képzelhető el család kiterjedt fényképalbum nélkül, mely a későbbiekben többek között a muzeológia, viselettörténet, szokáskutatás stb. nagy segítségére lehet. A fényképekkel akár az életet is

⁸ Magyar Néprajzi Lexikon, 1977-1982

⁹ Kunt, 1995

megtudjuk állítani egy pillanatra¹⁰. Korábban csak a hivatásos fényképészeknek volt lehetőségük fotózni, mert egy költséges szakma volt és ezért nem is mindenki tudta megfizetni. A történelem előrehaladtával, a digitális technológia fejlődésével azonban ez megváltozott.

A családi fotók kutatásával keveset foglalkoznak napjaikban¹¹. Ma már az okos telefonok és különböző okos készülékeknek köszönhetően egy mindennapi, könnyen elérhető eszköz a fénykép. A fényképek rávilágítanak az egyén társadalmi beágyazottságára, egyrészt tartalmukban (kik és milyen alkalmakkor készítenek fényképet), másrészt használatukban (fényképek ajándékozása, kiegészítő szövegek révén, illetve azáltal, hogy kiknek, milyen alkalmakkor mutatták meg a fényképet). Mint ilyen, a fénykép jelentős funkciója, hogy kommunikációként fogható fel, illetve kommunikációs helyzeteket generál. A fénykép kapcsolatot teremt, kapcsolatot tart fenn a térben és időben egymástól távol élő emberek között, a családtörténet egy vizuális változatát hozza felszínre¹².

A fényképek az élet

- jelentős eseményeit (házasságkötés, évfordulók, kortárstalálkozók, elsőáldozás, katonaság, tanulmányok befejezése stb.);
- ünnepi, látványos, ceremóniális aspektusait (esküvő, elsőáldozás, iskolai ballagás, ünnepi étkezések, a nemzeti identitás deklarálásának manifeszt pillanatait stb.);
- publikus (más csatornákon is közzétett és hozzáférhető) szegmenseit teszik láthatóvá.

Ezzel szemben a fényképkorpusz – egyaránt társadalmi-kulturális, illetve technikai okokból – nem vagy nagyon ritkán tartalmaz:

- hétköznapi eseményeket (pl. a gyermeknevelés látható aspektusai, bevásárlás, ház körüli teendők, állatok ellátása, konyha vezetése, hétköznapi étkezések);
- rutinszerű cselekvéseket (tisztálkodás);
- ma privát, intim szférát (hálószoba, fürdőszoba eseményei);
- bánatot, szomorúságot, diszharmóniát, betegséget (veszekedést, haragot, gyermekek fegyelmezését stb.) megjelenítő fotókat¹³. A nyilvánosságnak szánt képek főbb csoportjai Kunt Ernő szerint a következők:

¹⁰ Dr. Horváth Dóra, 2010: 903

¹¹ Lengyel György, 2011: 28

¹² Albertini, 1997

¹³ Szalma, 2011

1. az egyént valamilyen – általában saját számára előnyös – helyzetben azonosítóképek;
2. az egyéni életút, családtörténet fontosabb fordulóit, ünnepeit, dokumentálófényképek;
3. az egyének társadalmi státusának erősödését, elismerését deklaráló fényképek (például iskolai tablók, katonaképek, nyugdíjba vonuláskor készített felvételek);
4. olyan fényképek, amelyek arról tanúskodnak, hogy a tulajdonosok valamely családi, rokoni, szakmai közösség szorosan integrált tagjai;
5. olyan fényképek, amelyek időlegesen vagy véglegesen távollévő személyt helyettesítenek, illetve emlékeztetnek rá;
6. olyan fényképek, amelyek valamilyen személyes természetű okból kellemes érzéseket keltenek a használóban, emlékeztetik¹⁴.

2. Nagymuzsaly történelme

"Ha az utas Beregszászról Nagymuzsaly felé menve a bájdús Borzsova liget vidékére lebocsátkozik, az országúttól jobbra szép mező közepén, fák, bokrok közül komoran kiemelkedő templomrom köti le figyelmét, amely egy kétszázad előtt itt virágzott helység egyetlen emlékéül szolgál. Ezt az egyhajós, csinos művészetű és erős építésű templomot méltó közelebről megtekinteni¹⁵" – olvashatjuk a faluról szóló legelső írások egyikében.

Nagymuzsaly történelmének talán legrégebbi, de mindenképp legismertebb fennmaradt emléke a falu szélén álló pusztatemplom maradványa, a ma már romtemplomként emlegetett műemlék. Minden falusi embernek van róla története, van hozzá kapcsolható legendája, sokszor azt sem lehet tudni, hogy mi ebből a valóság és mi a nép által valósággá emelt fikció. Egy biztos, hogy identitásunk és történelmünk meghatározó része. A falu ékességei közzé tartozik a Romtemplom amit a falubeliek Pusztatemplomnak neveznek és a bánya amiről sokan nem is tudják, hogy az aranyon kívül milyen történelmi kincseket is rejt.

Lehoczky Tivadar szerint a romtemplom alapítója Erzsébet királyné, Nagy Lajos királyunk édesanyja volt, aki a XIV. században többször megfordult vidékünkön, Beregszászban udvart tartott fenn, a város jótévője volt¹⁶.

Beregszász ekkor még Lamperháza néven szerepelt az okmányokban, már virágzó település volt. Erzsébet királyné és Nagy Lajos uralkodása alatt megélénkült kereskedelme,

¹⁴ Kunt, 1995

¹⁵ . Lehoczky Tivadar (1881): Bereg vármegye monographiája. Ungvár.

¹⁶Lehoczky Tivadar (1881:389)

fejlődött a földművelés, állattenyésztés. Nagy Lajos 1342. szeptember 2-án kelt kiváltságlevelében kihangsúlyozta, hogy Lampertháza szabad királyi városnak tekintendő, ugyanis határszélen fekszik, így megérdemli, hogy különös kiváltságokban részesüljön és pallosjoggal rendelkezzen. A király feljogosította a város bíróságát, hogy a határában elfogott bűnözők felett ítélkezzen, lakosai csakis a helyi hatóságoknak tartoztak engedelmességgel. Elrendelte, hogy a tárnokmester legalább 4-5 évente felkeresse a várost, amikor őt illendően kellett fogadni. A város minden évben tíz ötvenköbös hordó bort volt köteles szállítani a munkácsi várnak. Lakosai a királyi birtokhoz tartozó erdőkben szabadon vághattak épület és szerszámfát, gabonájukat őrlésre bárhova elvihették. Nagy Lajos és Erzsébet királyné anyagilag bőkezűen támogatták vidékünket, amely uralkodásuk éveiben Felső-Magyarország egyik legvirágzóbb városa lett (Beregszász). Erzsébet királynő volt a beregszászi római katolikus templom alapítója. Neki tulajdonítják az egykori Kismuzsalyi templom felépítését is, amely a vidék egyik legszebb és leggazdagabb temploma lehetett.¹⁷ Az 1657 után, a várjobbágyok által lakott falut már a XIII. században megkülönböztették iker településétől, amikor 1232-ben II. András a beregi erdőuradalom gondnokának adományozta.¹⁸ Az 1330-as évek pápai tizedjegyzékében feltűnő, Keresztelő Szent Jánosnak szentelt muzsalyi kőtemplom bizonyosan Nagymuzsalyon állt, az azonban nem zárható ki, hogy ekkor még Kismuzsaly is ehhez az egyházhoz tartozott (Papp, 2013:359). A faluról és templomáról nevének megfelelően jóval kevesebbet hallunk a középkorból, mint a mezővárossá fejlődött Nagymuzsalyról. A település a kusalyi Jakcsokon kívül főként helyi kisnemesek – Borsovaiak, Orosziak, Surányiak, Szirmaiak – tulajdonában volt, egészen a középkor végéig. A templomnak 1446-ból ismerjük Szűz Mária titulását.

A település jelentőségéhez képest a kőből épült, számos faragott, a falusi átlagnál összetettebb profilú szerkezetet mutató temploma feltűnően precíz építmény. Az épület fennmaradása állítólag azzal is összefüggött, hogy a falusiak a gondosan megépített, masszív falakat nem tudták széthordani. A templom megmaradt vázából azt állapították meg, hogy kísértetiesen hasonlít a Beregszászi katolikus temploméra. Nem csak a templom kialakítása, hanem a boltívek, motívumok és építészeti technikák is. Nyugati kapuja minőségében egyáltalán nem marad el a szóban forgó beregszászi kapuktól sem, azoknak csupán egy nagyságrenddel kisebb másuk. Ez felveti annak a lehetőségét is, hogy Beregszász nem csak mint előkép játszott szerepet a kismuzsalyi templom építésénél, hanem a megyeközpontban

¹⁷Lehoczky Tivadar (1881: 386)

¹⁸ Győrffy, 1963; idézi Papp, 2013:359

dolgozó mesterek esetleg részt is vettek a munkákban. Utalhat erre az is, ahogyan a nyugati kaput önálló szerkezetként építették be a falazatba. Tulajdonképpen nem túl valószínű, hogy amikor Beregszászon egy jelentős kőfaragóműhely működött, a szomszéd, jelentéktelen faluban felállítsanak egy másikat is. Ezt a feltevést az idősebb muzsalyi lakosok is megerősítették. Sokkal ésszerűbbnek tűnik, hogy a Muzsalyon dolgozó kőműveseket onnan látták el faragott kőanyaggal, sőt, hogy a templomot egy Beregszászon tevékenykedő mester tervezte.¹⁹ Kismuzsalyt 1566-ban a tatárok, 1657-ben a lengyelek rombolták le.²⁰ Ekkor pusztulhatott el a templom is. 1657 után sem Kismuzsalyt, sem templomát nem építették újjá. A lakosság Nagymuzsalyba költözött. A templom romjait kikezdte az idő vasfoga. Állítólag köveinek egy részét a többször lerombolt, felégetett beregszászi római katolikus templom újjáépítésénél használták fel és bejárati ajtaja is ott kapott helyet, ami ma is díszíti a templomot.

2016-ban ásatásokba kezdtek a templom területén az Ungvári Nemzeti Egyetem (UNE) régészexpedíciója a Teleki László Alapítvány támogatásával. A munka során nagy mennyiségű kőfaragványok kerültek elő, amik anno a templomot díszítették. A templom területén több mint húsz sírt sikerült feltárni sírgödrök jól kivehető körvonalai alapján jóval több temetkezés lehetett itt. A csontvázak megvizsgálása után azt állapították meg, hogy homogén jellegűek voltak, stresszre utaló jeleket is találtak, változatlan étkezésűek és monoton életvitelűek voltak, olvashatjuk a kutatási jelentésben.²¹

„Mikor a tatárok lerohanták Kismuzsalyt és Nagymuzsalyt, az ijedt emberek egy része a muzsalyi hegy barlangjaiba bújt el. A hegy belsejében később több csontvázat is találtak. A legérdekesebb és egyben a legfájóbb is az, hogy találtak egy asszony csontvázat kezében a csecsemő maradványaival és egy férfit aki átkarolta őket. A mai aranybánya vájataiban lehet találni falba vésett rajzokat, motívumokat, amiket a tatárok csináltak. Ők voltak azok, akik elkezdték a bányászatot a faluban. Egy monda szerint az ott dolgozó emberek nagyon kevés fizetséget kaptak, így elkezdtek aranyat lopni, évekig gyűjtötték az aranyat majd mikor megvolt a kellő mennyiség, beolvastották és egy bárányt öntöttek ki az aranyból amit eladtak, az abból befolyt összeget elosztották maguk között és elhagyták a falut „²².

¹⁹ Papp, 2013

²⁰ Lehocky, 1881

²¹ Mojzsesz, 2016

²² Adatközlő: Dóka Irén

Hogy e történetből mennyi az igaz és mennyi a nép ajkán élő fikció, nem tudjuk, de az biztos hogy a báránynak valamilyen formában köze van a tatárokhoz és ezáltal a faluhoz is²³. Az idősebb generáció egy része ezt a történet adja tovább a jövő nemzedékének de találkoztunk ettől eltérővel is.

„ Ezt a történetet úgy ismerem, hogy a tatárok Muzsalyba már egy aranyból kifaragott báránnyal érkeztek, de útközben a bárány egyik lábát elvesztették így már nem volt olyan értékes számukra. A romtemplom melletti mezőn hagyták, évekkel később egy paraszt ott művelte a földet és rátalált az arany bárányra. Haza vitte, meggazdagodott belőle és többet sosem látták se a parasztot se az arany báránykát „²⁴.

²³ B. Stenge, 2001

²⁴ Adatközlő: Horváth Irén

II. CSALÁDTÖRTÉNETI TÉMÁJÚ SZÖVEGEK ÉLŐNYELVI VIZSGÁLATA STRUKTURÁLT MÉLYINTERJÚK ALAPJÁN

Ebben a fejezetben három családot mutatok be interjúk alapján, kiknek életére mára már történelemként tekintünk vissza. A Horváth, Dóka és Hunyadi család, az élet leforgásának és a későbbi elmúlásnak más-más oldalát mutatja be. E családok életútja nagyban hozzájárult Nagymuzsaly történelméhez és annak ellenére, hogy ezek az utak más időben más körülmény között haladtak, az embereknek ez a kis falu jelentette a világot.

A kutatás módszere a strukturált mélyinterjú, mely egy kötött beszélgetés előre meghatározott részekkel (strukturált rész). Azonban az adatok mellett az alany mélyebb érzéseinek a feltárására fókuszál.²⁵

1. A Horváth és Dóka család története

Az itt bemutatásra kerülő személyes fényképkorpusz célja egy privát családi fényképezés sajátosságainak feltérképezése. Ezt két családi szálon kívánom bemutatni, mely végül házasság útján egy család lesz, s ennek a családnak vagyok én egy kis láncszeme.

Ki szerepel a képen?

²⁵ Babbie, 2000

- Ezen a képen a nagymamám szerepel, Lizák Erzsébet és a másik felén a fotónak, amit sajnós nem láthatunk teljes egészében, a férje van, Horváth István. A nagymamám egy nagyon szép hölgy volt a nagypapám pedig egy fess férfi.

Mikor és hol készült a kép?

- 1936-ban készült a kép az esküvőjén, fiatalon ment férjhez mindössze csak huszonnégy éves volt mikor férjhez ment.

Mit tudna mesélni az életéről?

- 1937-ben megszülte első gyermekét, akit Irénkének nevezet el, de sajnós a gyermek három hónapos korában meghalt tüdőgyulladásban. Linner doktor próbálta megmenteni a gyerek életét, de nem sikerült. Aztán 1940-ben megszületett második gyermeke, akit szintén Irénkének neveztek el, ő az én édesanyám, aki mai napig is közöttünk van. Aztán 1944. november 18-án a férjét, Horváth Istvánt elvitték a málenkij robotra, a háromnapos munkára, ahonnan már sosem tért haza. Évekig semmi információt nem kapott a férjéről, de végig hitt abban, hogy férje életben van. 1951-ben megszülte harmadik gyermekét, Irzsik Bélát, akinek az apja Irzsik Gyula volt. Hiába szült egy másik embertől gyereket, nem akart hozzá menni mert még mindig bízott abban, hogy a férje hazatér. Majd csak 1957. május 10-én ment hozzá Irzsik Gyulához, mert volt férje testvére, Horváth Géza haza érkezett a málenkij robotból és elmondta, hogy Horváth István meghalt. Két testvére temette el őt, a közeli erdőben a saját kezükkel vájták ki a sírját és temették el.

(Horváth Irén 1943,
Keresztúr)

Interjú Ricsei Irénkével, Horváth Irén legidősebb lányával

Ki szerepel a képen?

- Ezen a képen édesanyám szerepel.

Hogy hívják őt?

- Lánykori neve Horváth Irén, férje után Dóka Irén.

Hol és mikor készült a kép?

- Keresztúrbán a mezőn készült a fotó, itt édesanyám kb. öt éves volt, vagyis körülbelül 1943- ban készült a kép.

Mit tud arról az időszakról, mit meséltek el önnek a szülei, nagyszülei?

- Nagyon nagy szegénységben éltek, a későbbi nagyszüleim éjjel nappal dolgoztak, édesanyja Lizák Erzsébet a mezőre járt és a dohányba dolgozott.

Lizák Erzsébet és munkatársai

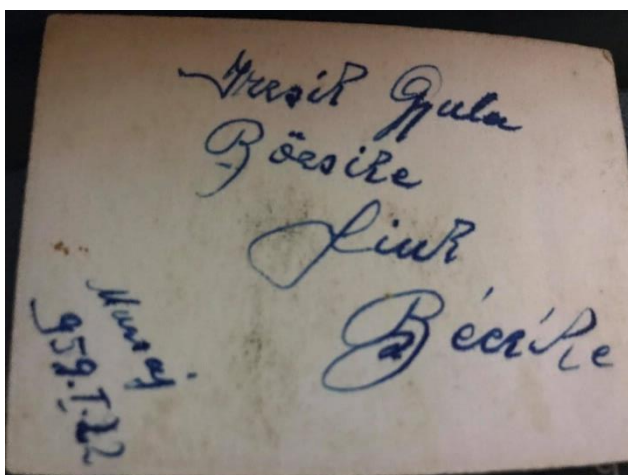
Édesapját elvitték a málenkij robotra így édesanyjával Lizák Erzsébettel átköltöztek apai nagymamájához, Horváth Juliskához. Elmondásai szerint nagyon nehéz gyerekkora volt. Sosem szeretett, és ma sem szeret a gyermekkoráról beszélni, egyszer egy családi album nézegetésekor elmesélte, hogy a most Beregszászi 5. számú középiskolából hurcolták el anno az édesapját. Senkit nem engedtek be oda, a férfiak az udvaron voltak, körülöttük szögesdrótkerítés volt és mindenhol orosz katonák álltak puskával a kezükben. Míg édesanyja egy katonával vitatkozott, hogy engedjék be, Horváth Irén észrevette az udvaron édesapját, kirántotta kezét anyja kezéből és futott az apja felé. Olyan kicsi volt (valószínűleg alultáplált is) hogy átfért a drótkerítés alatt és apja ölébe ugrott. Ezt persze észrevették a

katonák is, nem zavarta őket, hogy Horváth Istvánnak egy kisgyermek van a kezei között, teljes erejükből elkezdtek a hátát ütni a puskatusuk végével. Horváth István a földre rogyva könyörgött, hogy ne bántsák a gyereket. Édesanyám Horváth Irén ekkor találkozott utoljára édesapjával.

1951-ben, mikor édesanyja, Lizák Erzsébet megszülte féltestvérét, Irzsik Bélát és Összeházasodott Irzsik Gyulával, Irénnek megváltozott az élete. Nagyon rosszul érintette, hogy egy számára idegen embertől született testvérré és Gyula nem volt egy minta apa, nagyon rosszul bánt az akkor tizenegy éves Irénnel. *„Volt olyan, hogy nagyon beteg voltam, anyámmal és Bélával voltunk otthon, anyukám becsavart ecetes vizes ruhába, mert akkor ez vitte le a lázam meg nem is volt akkoriban más. Béla meg még nagyon kicsi volt, ép hogy elkezdtem mászkálni. Estére mikor haza jött Gyula és észrevette, hogy én egész nap feküdtem lekapta a szíjat a nadrágtárolóról és hurkásra vert, aztán jött az én anyám és borogatta a hurkáimat”*²⁶ meséli a most nyolcvanhárom éves Irén.

*Irzsik Gyula feleségével
Lizák Erzsébettel és közös
gyermekükkel, Irzsik
Bélával. 1959, Nagymuzsaly.*

²⁶ Adatközlő: Horváth Irén

1953 nyarán Horváth Irén édesanyjával, mostoha apjával és féltestvérével elköltöztek Kazahsztánba. *„Anyámék szezonmunkára mentek Kazahsztánba és minket is vittek magukkal. Míg anyámék dolgoztak én vigyáztam Bélára, én akkor voltam tizenhárom éves Béla meg harmadik. Bélának és nekem volt egy kutyánk, akit Tappancsnak neveztem el, minden nap megcsináltam a házkörüli dolgokat, amit anyám bízott rám és aztán kimentünk játszani a szomszéd fiúval, akit ha jól emlékszem Miklósnek hívtak és ők is szezonmunka miatt költöztek oda szüleivel”*– emlékszik vissza Horváth Irén.

1953. Kazahsztán. Horváth Irén öccsével, Irzsik Bélával, a szomszéd fiúval és kutyájukkal, Tappanccsal.

Dóka Irén apai ágáról két unokatestvérrel is büszkélkedett Horvát Ilonkával és Horváth Katalinnal, akiket vérszerinti testvéreként szeretett. *„Mindig igaz testvéremként viszonyultam Ilonkához meg Katihoz. De miután apám meghalt erősebb kötelék alakult ki közöttünk, gyerekként nem igazán értettem miért, de később rájöttem, hogy ők az egyetlen megmarat kötelékek közöttem és apám között”* – emlékszik vissza H. Irén

Horváth István és Horvát Géza különbözőképpen nevelték gyermekeiket. Míg István odaadó szeretetben próbálta nevelni Irént addig Géza a legszigorúbb módon. Horváth Ilonkának és Katalinnak aktívan részt kellett venniük a házkörüli munkákban, az állatokról kellett gondoskodni, a kertet rendben tartani és főzni, mosni, takarítani. Ha Géza úgy ítélte meg, hogy a lányok valamelyik feladatot rosszul végezték el, akkor porul jártak. Vesszővel

megy szíjjal hurkásra verte őket. „ *István bátyám olyan jó ember volt, Kátival mindig úgy hívtuk hogy István apu, de csak magunk között, apánk ezt meghallotta volna jaj de kaptunk volna, Édes Istenem* „ – mosollyal az arcán de mégis összerezzelve mesél a most nyolcvan nyolc éves Horváth Ilonka.

„ *Sosem felejttem el ott voltam Horváth István Bátyámnál, Irénnel ültünk a spór mellett, Irén még egész kicsi volt. Megjött István bátya és a kelebiből kihúzót egy piros kis csizmát, Irénnek hozta. Nekem annyira tetszett és olyan rosszul esett, hogy én nem kaptam, sírva beszaladtam az első szobába és nem akartam onnan kijönni. Egy félóra nem telt el, bejött utánam István bátya az ölébe ültet és ide adod egy ugyan olyan piros csizmát mint Irénnek és azt mondta , hogy neked is hoztam te bolond leány ne sírj ilyen keservesen. Két kék nagy szeme volt, hosszú nagyon hosszú fekete szempillákkal,*

Horváth Ilonka (Keresztúr)

Az évek során Horváth Ilonkának és Irénnek megromlott a kapcsolatuk Horvát Katalinnal, máshová sodorta őket az élet . Horváth Katalin egyetemre ment míg Ilonka és Irénke otthon maradtak és a mezőre jártak dolgozni . „ *Azzal a feltétellel mehettem egyetemre ha egyetlen egy négyes jegyet sem hozok haza az iskolából. Ezért mindig nagyon szorgos voltam , tanultam éjjel nappal mert nagyon szerettem volna tanárnő lenni. A házkörül is kellett dolgoznom , mondjuk azt ki nem állhattam de ha nem végeztem el a feladatomat nagyon kikaptam Apámtól Horváth Gézától. Emlékszem, rám bízta hogy öt óraker etessem meg a disznókat, ők anyámmal elmentek valahova . Én öt óra harminckor még a moslékot*

csináltam apám haza jött és akkora pofot kaptam , hogy mindig megemlegettem. Ez azért volt mert nem voltam pontos , Ilonkát soha nem bántotta mert ő mindig mindent megcsinált . Ezért sokszor össze is veszünk Ilonkával,, – meséli most már nevetve Horváth Katalin.

Horváth Katalin és édesanyja

A Horváth család egyszerű, dolgozó, paraszti család volt. Senkinek nem volt igénye a tanulásra, arra meg hogy valaki egyetemre menjen, diplomát szerezzen, senki nem volt elég elhivatott, kivéve Horváth Katalint. A családra az is jellemző volt, hogy a nők alázatosak és visszahúzódnak voltak, mindig a férfiak domináltak. De Katalin ebben is az első volt, ő ugyanis állítása szerint mindig kitűnt. „ *Az egyetemen megismertem egy fiút, cikkeket és novellákat írt. Folyton szaladgált utánam, bókolt nekem, verseket olvasott, de valahogy nem tetszett, nem volt benne semmi különleges. Egyszer megkérdezte mi a kedvenc virágom mire én azt feleltem, hogy a tulipán, akkor már nagyon idegesített a fiú és nagyon csúnyán összeveszttem vele. Később láttam, hogy megjelent egy novellája, a címe Piros tulipán volt. A novellában rólam írt, hogy milyen kegyetlen vagyok és egész végig piros tulipánként nevezett. Minden csoporttársam elolvasta és dühöngtek, mert nem tetszett nekik a női karakter keménysége. Én csak évekkel később mondtam el nekik, hogy én vagyok a piros tulipán, azóta így neveznek – meséli Katalin.*

Horváth Katalin végül sikeresen befejezte az egyetemet és az Ungvári Egyetem magyar tanszékén kapott állást, ott megismerte férjét, az újságíró Barnát, akihez csak a férfi magas

intelligenciája miatt ment hozzá. A házasságnak évekkel később válás lett a vége, így lett családban mindenben első Katalin, az első elvált nő is.

Dóka Dóka Gusztáv 1950. Dombász.
Munkatábor

1956-ban, amikor Irén tizenhat éves volt megismerkedett a tőle hat évvel idősebb Dóka Gusztávval, aki akkor tért haza a katonaságból. *„Tizenhat éves jány voltam, a mezőről jöttünk hazafele a jányokkal, asszonyokkal, amikor elment mellettünk egy platóskocsi tele fiatal katona fiúkkal. Megálltak és leugráltak a kocsiról, mikor utánam szólt az egyik fiú. Megfordultam és ott állt a tőlem egy fejjel alacsonyabb Guszti ... akkor láttam életemben először”* – meséli mosolyogva Irén.

1955, Leningrádi járás. A fotó jobb szélén Dóka Gusztáv két katona társával, Imrével és Kálmánnal

Dóka Gusztáv jómódú családból származott, édesapja Dóka András, édesanyja Dóka Vilma. Édesanyja, Vilma 1899-ben született Nagymuzsalyban, rendkívül szép nő volt, áradt belőle a finomság és a műveltség. Vilma legnagyobb vágya az volt, hogy színésznő lehessen, rendszeresen fellépet a Nagymuzsalyi Klubban, szerepeket kapott színdarabokban, táncolt, énekelt, verseket szavalt. Csengő-bongó hangjával és gyönyörű kisugárzásával varázsolta el a nézőket.

Vilma édesapja Tóth János, Nagymuzsaly polgármestere volt, mikor Vilma világra jött, Tóth János egyezséget kötött Dóka Emiliával és Dóka Menyhért földbirtokossal, hogy lányát feleségül adja a Dóka család legidősebb fiához, Dóka Endréhez. A Tóth családban Vilma után még négy gyermek született Pál, Erzsébet (Bözsi), Ida és a legfiatalabb lány, Irma.

Vilma, Pali és Irma

A Dóka családban Endre után is született három gyermek: Jenő, Gizi és András. De sajnos nagy tragédia történt, ugyanis Jenő, Gizi és végül Endre is megbetegedett tuberkulózisban és nem tudtak rajtuk segíteni, egymás után halt meg a három testvér. A legfiatalabb gyermek maradt csak életben, Dóka András. Dóka Emília és Dóka Menyhért egy okos, művelt, tisztelettudó fiút nevelt Andrásból és legidősebb fiúk Endre hiába halt meg, a Tóth családdal való egyezségük nem bomlott meg, hanem átszállt Andrára. A Tóth és a Dóka család egész végig nagyon jó viszonyt ápolt egymással. Viszont Andrásnak volt egy titka, az évek során beleszerette Tóth Irmába, Tóthék legkisebb lányába. Mivel mindketten tudtak a két család közt megkötött egyezségről ezért évekig titokban találkoztak. Andrásnak elege lett ebből és megkérte Irma kezét. Mikor András és Irma közölte a két családdal, hogy ők évek óta egy párt alkotnak és megszeretnék házasodni, a Tóth családban kitört a pánik. Vilma volt a legidősebb lány ezért neki kellett először férjhez mennie, ha Irmát a legfiatalabbat adták volna hamarabb férjhez akkor szájára vette volna a családot a falu és ez nagy szégyen lett volna a családra nézve. De mivel Vilma születésekor megkötötték az egyezség a Dóka családdal, így Andrásnak feleségül kellett vennie a tőle tizenhárom évvel idősebb Vilmát. Ettől kezdve a Tóth család gondoskodott róla, hogy

András és Irma ne tudjanak találkozgatni, és szép lassan elmaradjanak egymástól. Dóka Emiliát, András édesanyját megviselte fia házassága, nem igazán kedvelte Vilmát, szívéhez Irma sokkal közelebb állt.

Dóka András vincellérként kezdett dolgozott Nagymuzsalyban, Vilma pedig továbbra is fellépett a Nagymuzsalyi Klubban.

1930-ban megszületett első közös fiúk, Dóka Pál, majd két évre rá, 1932-ben második fiúk, Dóka Ernő. Dóka Pál születése után Dóka Emília arra kezdett gyanakodni, hogy Pál nem is András gyermeke, pletykák is alátámasztották a gyanúját, miszerint Vilmának András előtt és még talán mellett is volt egy szeretője, akivel mindig együtt táncoltak a Nagymuzsalyi Klubban. András nem érdekelték a pletykák, Vilma pedig mindent tagadott. Dóka Emília kénytelen volt beletörődni a tudatba, hogy lehet más unokáját neveli.

A fiúk születése után Vilmának már nem volt lehetősége sem ideje fellépni, ami nagyon megviselte Vilma művész lelkét. Háztartásbeli anyává vált, hirtelen szakadtak rá a házkörüli tennivalók és férjével sem szerették egymást igazán. Vilmában tomboltak az érzelmek, elkezdett sokat olvasni és végül saját verseket írni. 1934-ben megszületett harmadik fiúk, Dóka Gusztáv. Mikor Gusztáv három éves volt, családjával Bodrogszerdahelyre költöztek (ma Szlovákia), mert édesapja, András ott kezdett el dolgozni vincellérként.

1937. Bodrogszerdahely. Dóka András 1937. Bodrogszerdahely. Ernő, Vilma, Gusztáv, Pál és Vilma egyik barátnője, Juci (balról jobbra

1938-ban Bodrogszerdahelyen született meg negyedik gyermekük, Dóka István. A Dóka család egészen 1943-ig élt Bodrogszerdahelyen aztán Andrásnak megszűnt a munkahelye és kénytelenek voltak visszaköltözni Nagymuzsalyba. Sajnos András nem sokáig élvezhette az életet Nagymuzsalyban, 1944-ben őt is elhurcolták a málenkij robotra és ott életét vesztette. Vilma egyedül maradt az akkor tizennégy éves Pállal, tizenkét éves Ernővel, tíz éves Gusztávval és a hat éves Istvánnal. András szülei, Emília és Menyhért szintén Nagymuzsalyban éltek, ezért Vilma úgy döntött odaköltözik hozzájuk a négy gyerekkel. Vilma szépen nevelte a négy fiút, taníttatta őket és a későbbiekben igyekezett jó helyre nősitni őket. A fiúk közül Dóka Pál nősült meg először 1951-ben, feleségül vette Pataki Zsuzsannát akitől három lánygyermek született : Dóka Zsuzsanna, Dóka Piroska és Dóka Márta.

Dóka Pál és családja, Felesége Dóka Zsuzsanna és három lányuk Zsuzsa, Piri és Márta.

Pálnak nagyon jó munkahelye volt, ő volt a Nagymuzsalyi „Ucsászka” főnöke ezáltal a családja soha semmiben nem szenvedett hiányt. Mindenük megvolt amit csak szerettek volna, feleségével kirándulni jártak és a gyerekek is megkaptak mindent.

Dóka Pál feleségével Dóka Zsuzsannával.

Míg Pál tisztességes családi életet élt, a három öccsét Ernőt, Gusztit és Istvánt háromfelé sodorta az élet. Dóka Ernő megszerezte kereskedelmi végzettségét és a szakmájában kezdett dolgozni. Az emberek sokszor azt gondolták, hogy Ernő és Gusztáv ikertestvérek, annyira hasonlított a két testvér egymásra, de csak külsőleg. Ernő habzsolta az életet, imádták a nők és ő is imádta a nőket, többször hírbe hozták házas asszonyokkal is, de Ernőt ez sosem zavarta. Ernőnek mindig volt pénze, amit két kézzel szórt. Mígnem egy nap Ernőt kereste a rendőrség, sikkasztással vádolták és leakarták tartóztatni. De Ernő gyorsabb volt a rendőröknél, mire rájöttek Ernő tettére és keresni kezdték ő már Zsitomirban volt és a családdal megszakította a kapcsolatot. Vilmát rosszul viselte a fiával történeteket, bánatát ugyanúgy mint mindig, versekben adta ki. Ernőtől majd csak évekkel később kaptak levelet amiben közölte hogy megnősült, született két fia és a családjával Zsitomirban élnek. Ezután a levél után már rendszeresen levelezett testvérével Gusztávval.

*Dóka Ernő feleségével, Máriával és két gyermekükkel Borisszal és Zsenyával.
Zsitomir*

1957 nyarán Horváth Irén és Dóka Gusztáv is egybe keltek, tíz hónapra az esküvő után megszületett első közös gyermekük, aki szintén az Irén nevet kapta.

1957, Horváth Irén és Doka Gusztáv esküvője. Nagymuzsaly.

„Szegény jány voltam, nem nagyon telt esküvőre, viszont Gusztit meg szerettem! Mindenképp hozzá akartam menni, úgyhogy a Nagymuzsalyi római katolikus pap összedott mindeket. Hazamentünk a Gusztiék házába (ami már az én otthonom is volt), a családdal leültünk vacsorázni aztán meg felmentünk táncolni a klubba. Guszti még azt is elintézte, hogy menjünk fényképészhez. Bementünk Beregszászba és a mostani színház (Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színháza) alatt volt egy fényképész, na ott készültek az esküvői fotóink. Guszti olyan alacsony volt, hogy a fényképész ráállította egy sámlira, hogy úgy tűnjön magasabb mint én. A fátylamat a sámlira elé rakta, hogy a fényképen ne látszódjon hogy sámlin áll.” – meséli nevetve Dóka Irén (leánykori neve Horváth Irén).

2. A Hunyady család története

A falu Beregszász felőli oldalát a magasba nyúló pusztatemplom romjai övezik, míg a Nagyszőlős felőli oldalát a Hunyady kastély sajnos már csak puszta helye fogja körbe. Arra járva, nagyapám mindig mesélt az egykor nemesi kastély történelméről, mindig elmesélte, hogy dédnagymamám gyerekként a család szőlőjében sokat dolgozott és hogy mekkora nagy emberek laktak anno a hegy oldalát. Borzsován és Beregszászban élnek a család

leszármazottai, akik szívesen és büszkén beszéltek a múlttól. A kastély főúrnak (Hunyady Bélának) az ükunokájával (Hunyady Annával) készült interjúm és az ő fényképei a munkám ezen részének a fő forrásai

A Hunyady család Erdélyből, Hunyad városából származik, 1607-ben emelte nemesi rangra a családot Rudolf magyar király. Mátyás király uralkodásától kezdve a Hunyady családnak hatalmas birtokai voltak Munkács és Beregszász környékén. Az 1600-as években Nagymuzsalyon is egy kastélyt építettek. A család kastélya a XVII. században épült barokk stílusban, ám 1961-ben lebontották, kezdi beszélgetésünket Hunyady Anna. A helyére előbb asztalosműhelyt, majd konzervgyárat építettek. Ez utóbbi romos épülete ma is látható.

1. kép A Hunyady-kastély egy korabeli képeslapon

Forrás: Kárpátalja régi és mostani képeken weboldal

<https://m.facebook.com/groups/330192944045861/permalink/1393344254397386/>

(2022.05.02)

A képeslap Engel Jenő budapesti papírkereskedő és könyvnyomda gondozásában jelent meg 1912–1915 között.

A család részletes családfáját az adatközlőnk már korábban lejegyezte, abból mesél nekem. A Hunyady családból két név ismert Nagymuzsallyal kapcsolatban: András és fia, Béla. András 1805-ben született, s 1874. január 12-én hunyt el Nagymuzsalyban. Béla 1842. november 21-én született, s 111 évvel ezelőtt, 1911. november 30-án halt meg. Őt gyermeke

volt: Róza, István, Margit Karolin, Zoltán. Beregvármegyei főjegyző és országgyűlési képviselő volt 1876-1878 között. A politika mellett szőlőtermesztéssel is foglalkozott Nagymuzsaly dombjain.” *A Hunyady család első sorban nagy birtokairól híresült el. Mindenki szorgos, dolgos embereknek ismerte őket. Szőlőtermesztéssel foglalkoztak, övék volt Muzsaly legnagyobb hektárán fekvő szőlőültetvénye, nagy gazdaságuk is volt, számos bikát és lovat tartottak,* – emlékszik vissza a 83 éves Dóka Irén.

Hunyady Anna több fényképet is hozott az interjúra, amiről szívesen beszélt, de sok esetben már a fotók szereplőit és korát nem tudta pontosan megnevezni, hisz ő már az ötödik generáció tagja és csak szülei, nagyszülei elmondására hagyatkozhat. Így volt ez a következő fényképekkel is, ami biztos, hogy több mint száz éves múltra tekintenek vissza, de más adatot róla nem tudunk. „*A fotók nagy valószínűséggel több mint száz évesek , és a régebbiek Erdélyben készülhettek, hiszen a család onnan települt át Nagymuzsalyba. A családom birtokában kevés fotó található, de amik megmaradtak azokra büszkék vagyunk és szeretettel őrizzük.*”

8-10. kép: Hunyadi tanya, szénázás

Forrás: Hunyady Anna tulajdona

Igaz, hogy a kastélyt 1961-ben lerombolták, de megmaradt a Hunyady család egyik síremléke, mely alatt egy ló nyugszik. Szova Péter helytörténész 1970-es írása szerint 1717-ben III. Ahmed török szultán parancsára a krími tatárok a moldvai hajdúkkal együtt betörték Magyarországra azzal a céllal, hogy az európai hatalmak erőit elvonják Belgrád védelmétől. A hadjárat alatt elfoglalták Nagyszőlőst, és már-már Beregszász is veszélybe került. A helyiek hősiiesen védekeztek. Köztük volt a nagymuzsalyi Hunyady család egyik tagja. A földesurat az egyik összecsapásban a tatárok körbefogták és megsebesítették. Csak úgy

tudott megmenekülni, hogy a lova hirtelen kitört az ellenség gyűrűjéből, és megmentette gazdáját. A hálás gazda attól kezdve kényeztette a lovát, s amikor az elpusztult, a kastélya parkjában temette el. Ficáj László üknagymamája éveken át a Hunyadi család bejárónője volt, ő cáfolja Szova Péter helytörténész állítását. „Ükmamám éveken keresztül a Hunyadi család bejárónője volt. Mivel napi kapcsolatban volt a családdal, jól ismerte őket. Azokat a történeteket amiket már én halottam a családról több generáción átmentek, ezáltal sok esetben hiányosak. Nagypapám azt mesélte, hogy Hunyadi család lova egy verseny következtében vesztette életét. Épült egy kisvasút és Hunyadyék mérget mertek volna inni arra, hogy a ló gyorsabb mint a gőzös. Az egyik Hunyady fiú fogadást kötött, hogy ha az ő lova nem gyorsabb a gőzösnél akkor pusztá kezével öli meg. A ló gyorsabbnak bizonyult viszont túl lett hajtva és ebbe belepusztult „²⁷

Hosszúkás, háromszögletű kőoszlopot emeltetett az állat sírja fölé. Ezt az emlékjelet ma is láthatjuk a Bereg-Foods vállalat zöld kerítése mögött.

11. kép: Hunyady István és testvére a kastély előtt

Forrás: Hunyady Anna tulajdona

²⁷ Adatközlő: Ficáj László, Nagymuzsaly korábbi polgármestere

Hunyady Anna elbeszélése alapján a család története, Dr. Hunyady István családfakutatói alapján, Hunyady Jánosig nyúlik vissza. A nagymuzsalyi kastélyt Hunyady András vásárolta, aki államtitkár volt abba az időben, fia Hunyady Béla örökölte az épületet, aki országgyűlési képviselő volt az 1900 évek elején, számos olyan nagy projekt kivitelezéséhez hozzájárult mint a Borzsa duzzasztó gát építése. Az építésnél több nagymuzsalyi lakos is részt vett.

12-13. kép: A Borzsa folyó duzzasztó gátjának építése és elkészült állapota

Forrás: Hunyady Anna tulajdona

Hunyady Béla felesége, az örmény származású Buzáth Eugenia volt, akinek a testvére Buzáth Kamil, ő volt hosszú évtizedekig Beregszász polgarmestere. A Buzáth család egy sokra becsült kereskedő család volt azokban az időkben, meséli az ükunoka. Első ismert tagja Buzáth Kristóf volt. Leszármazottai közt szerepelnek gyógyszerészek és országgyűlési képviselők is. Nagy szerelem volt az övék, több szerelmes levelet is találtak amit a fiatalember Budapestről küldött szerelmének mikor honatyaként dolgozott, négy gyerekük született. István, aki örökölte a kastélyt és a birtokot, Zoltán aki fiatalon elhunyt, Rózsika, akinek a nevéhez fűződik a nagymuzsalyi Rózsika völgy, és Margit, akit az élet egészen Dél-Afrikáig vitt, Barta nevű nagymuzsalyi földbirtokos megszöktette otthonról, leszármazottai Ausztráliában élnek.

14. kép A Hunyady család a kastély lépcsőjén

Forrás: A Hunyady család tulajdona

Hunyady István és Dercsenyi Jolán házasságából 3 gyerek született, Márta, István, Béla, aki az adatközlő dédapja volt, ők voltak a Hunyady kastély utolsó lakói. A második világháború alatt orosz katonák állomásoztak a kastélyban, a vandalizmusuk következtében igencsak sokat romlott az épület állapota, háború után Istvánt és Bélát, akik 18-19 évesek voltak elhurcolták a "menkij robotra" sok nagymuzsalyi férfival együtt.

„ Hunyadyék nagyon megszerették a családukat . Mivel üknagymamám dolgozót nálluk , először vele kerültek közelebbi viszonyba . Ami furcsa volt , legalábbis a nagmamám állítása szerint , hiszen abban az időben nem volt annak helye , hogy egy egyszerű bejárónővel szinte baráti viszonyba legyen a munkáltatója . De annak ellenére , hogy a Hunyady család jómodban élt , mégis megmaradt bennük az emberség . Hunyady István felesége Jolán többször megsajnálta üknagymamámát , hiszen kilenc gyermek édesanyja volt , férje a földeken dolgozott , szezon munkákat vállalt és otthon állatokat tartottak de mégis nehezen vészték átt a mindennapokat . Dercsenyi Jolán eleinte férje tutta nélkül segítette ki szegén üknagymamámát , mikor mit tudott elcsenni . Volt hogy egy kenyeret , egy egész zsák búzát , lisztet vagy egyszer kétszer egy darab hússal segítette ki . Mikor Hunyady István rajtakapta feleségét , hogy a háta mögött az ő tutta nélkül segít , borzasztó haragos volt feleségére és menesztetni akarta üknagymamámát . Üknagypapám felbátorodot és személyesen ment le beszélni a földesúrral , hogy bocsásson meg nekik és ne menessze feleségét . Hunyady István

akkor szembesült először azzal, hogy a bejáronójuk kilenc gyermek édesanyja és megesett rajta szive. Ez után következett be az, hogy orosz katonák házrol háyra jártak és mindenkitől elkobozták az élelmet és az átalokat és volt hogy különböző munka eszközöket is. Üknagypapám az élelem egy feleté, mint akkor nagyon sokan ő is elásta a kertbe, hogy az orosz katonák netalálják meg. De egy éjszaka mikor már mind a kilenc gyermek az igazak állmát aludta egy orosz katona rájuk verték az ajtot és élelmet követelt. Üknagyszüleim hiába állították, hogy már mindenüket odaadták a katona nem egy szavukat sem hitte el. Ahelyet hogy távoztot volna az alvó gyerekekre fokta a puskáját. Mivel a gyerekek életéről volt szó, üknagypapámnak elborult az agya kiütötte a puskát az orosz katona kezéből és düllakodni kezdtek. Sajnos szörnyű vége lett, üknagypapám agyonütötte a katonát a puskatus végével, a saját felesége és gyermekei szeme látárra. A holttestet a kert végében ásták el, minden nyommal együtt. Tudomásom szerint erről az esetről csak Hunyadyék tudtak, és soha senki másnak nem adták tovább ezt a titkot.²⁸

15. kép: A Hunyady-kastély télen

Forrás: Hunyady Anna tulajdona

Mivel hideg tél volt, és úton gyalog Donbasz felé Béla lába megfagyott és nem bírt haladni a többiekkel Tambornal, lemaradt a testvérétől akit soha többé nem látott, nyilván egy tömegsírban végezte. Béla életben maradt, mikor visszatért a szülei még lakták a kastélyt, Dercsenyi Jolán nemsokkal később elhunyt, megölték a megpróbáltatások, halála

²⁸ Adatközlő : Ficáj László

után Dr. Hunyady Istvánt, aki Beregszász főszolgabírója volt, kitelepítették a Hunyady kastélyból és elkobozták birtokait, javait és benei borpincéjébe költöztették. A kastélyt lebontották, a falu lakói pedig mindent széthordtak amit tudtak, Anna dédapja sűrűn beszélt a kastélyban töltött évekről, állítólag a Hunyady kastélyban háború előtt óriási szellemjárás volt, korabeli újságok sokat írták a jelenségről, nem tudták hova tenni, volt hogy minden festmény lehullt a falról egyszerre, volt hogy felbőszült bika támadott ami hirtelen nyomtalanul eltűnt, de az is megesett hogy az ajtók maguktól záródtak.

„Miután lerombolták a kastélyt asztalos műhely volt a helyén, az akkor ott dolgozók is számoltak be furcsaságokról, azt mesélték, hogy volt olyan, hogy a szerszámok maguktól leestek és többször is hallottak hangokat. Azt beszélték a faluban, hogy volt olyan amikor az egyik munkás mind a tíz úját is levágta ott. De ezeket mindig meg tudták magyarázni és senki nem gondolta, hogy ezek a természetfölötti dolgoktól vannak” – meséli Dóka Irén. Ismeretlen okok miatt a műhely tönkre ment és be kellett zárni. Később gyárat működtettek a helyén, aminek a dolgozói sem menekültek meg az ottani furcsaságoktól. *„Esténként örök vigyáztak a gyárra, többször halottak kopogásokat és volt, hogy ablakok is törtek be de soha nem találtak senkit a gyár területén,,* – folytatja Dóka Irén. Kis idő után a gyárat is bezárták, azóta érintetlen a kastély területe, az uralmat átvette a természet és az arra járók nem tapasztalnak semmilyen természetfölötti dolgot.

A Hunyady családot megfosztották minden vagyonuktól, de nemesi származásuktól és büszkeségüktől nem tudták megfosztani. A következő képek is mutatják, hogy szolidabb körülmények között, a faluban éltek, majd Nagymuzsalyból Borzsovára költöztek.

16-17. kép: Hunyady József feleségével és két gyermekével (1948)

Forrás: A Hunyady család tulajdona

A képek érdekessége, hogy bár szerényebb körülmények között, de mégis a dicső múlt emlékével éltek. Az átlagos falusi családotól még így is eltérően éltek, hisz a pöttyös labda, a falovacska és a kis szekér, kevés gyereknek adatott meg. Ezt tudatosan helyezték el a kép középpontjába. Ezzel a dolgozatom elején felállított hipotézisem bizonyosságot nyert,

mely szerint a nagymuzsalyi őshonos családok (ez esetben a nemes Hunyady család) a történelmileg nehéz időszakokban is fontosnak tartották múltjuk megőrzését. A fényképet 1948-ban sem sok mindenki készíthetett az otthonában. A ma élő egyenes ági leszármazottak szintén átlagos körülmények között élnek, de mindegyikük tanult, művelt és múltjára büszke személy.

A családtagok a nagymuzsalyi temetőben vannak eltemetve, méltatlan körülmények között. Egy már-már dűledező kerítés jelzi csak, hogy nem átlagos személyek vannak oda elhantolva.

18. kép: A Hunyadiak síremléke a nagymuzsalyi temetőben (2022)

Forrás: saját fénykép

ÖSSZEFOGLALÁS

Úgy tűnik, hogy a 21. század elején olyan világban élünk, ahol minden átrendeződik, átalakul. A természet megőrzéséért már sokan felemelték a szavukat, az egészséges életmódra is egyre többen figyelmeztetnek. De vajon van-e elég akarat az emberek lelki békéjének a megőrzésére? Mi kell ehhez? A család, a gyökerek tisztelete és ismerete és az Istenbe vetett hit, vallja sok nagymuzsalyi még ma is. Elődeink adtak hitet, reményt és tőlük kaptuk a szeretetet is. A családuink története, a lakhelyünk történetei, mindez segítenek abban, hogy teljes és kiegyensúlyozott életet éljük a digitalizált és felgyorsult 21. században is. A ma élő nemzedék vitalitása a múltban gyökerezik. Szüleitől kapta életét, anyanyelvét, nagyszüleitől a bölcsességet, a hagyománytiszteletet és történelmet. A ma élő generációk azonban egyre inkább elszakadnak egymástól. A kapcsolatrendszerek is sérülékenyek. Úgy tűnik az ember már nem tud ellenállni az őt ért külső hatásoknak. Védekezésül bezárkózik, amely az elmagányosodáshoz vezet. Ebből van kiút, a családi és társadalmi gyökereket ápoló fiatalnak sokkal könnyebb beilleszkednie a világba, mint a gyökereit eltépő, magára maradt egyéneknek.

Szakedolgozatom témája családtörténeti témájú szövegek élőnyelvi vizsgálata strukturált mélyinterjúk alapján. Falum történetei nem mindennapiak, megismerésükhöz segítségemre volt a ma is élő 83 éves dédnagymamám, mint adatközlő (Dóka Irén), unokatestvére, Horváth Katalin és Hunyady Anna a nemes Hunyady család leszármazottja. Kutatásom forrása az ők birtokukban lévő fényképek és a fényképekhez tartozó történetek, illetve a velük készült interjúk voltak.

Az szakdolgozatomban egy hipotézist állítottam fel, mely a kutatás során bebizonyosodott. A Nagymuzsalyban élő, általam vizsgált őshonos családok a történelem nehéz időszakában is fontosnak tartották múltjuk megőrzését.

РЕЗЮМЕ

Так здається, що на початку 21 століття ми живемо в такому світі, де все переставляється та трансформується. Багато хто вже підняв свій голос за збереження природи, і все більше людей говорять про здоровий спосіб життя. Але чи є достатньо волі для збереження душевного спокою людей? Що для цього потрібно? Шанування родини та знання своїх коренів, віра в Бога – сповідують багато жителів села Мужієве й донині. Наші предки дали нам віру, надію, і любов ми також отримали від них. Історія нашої родини, традиції нашого рідного села допомагають нам жити повноцінним та збалансованим життям навіть у оцифрованому та прискореному 21 столітті. Життєва сила сьогоденного покоління сягає корінням у минуле. Воно отримало своє життя та рідну мову від своїх батьків, мудрість і шанування традицій від бабусь і дідусів. Однак сьогоденні покоління стають дедалі більш роз'єднаними. Системи відносин також вразливі. Здається, що людина вже не може протистояти зовнішнім факторам, що впливають на неї. Вона захищаючись закривається, що призводить до самотності. З цього є вихід: молодій людині, яка піклується про родинні та соціальні корені, набагато легше інтегруватися у світ, ніж людині, яка розірвала свої корені та залишилася наодинці.

Тема моєї роботи – Лінгвістичний аналіз текстів сімейної історії на основі структурованих глибинних інтерв'ю. Історії села не повсякденні, я можу познайомитися з історіями, які чула досі. Мені допомогла моя 83 річна бабуся та нащадок Анни Гуняди та шляхетський рід Гунядів. Джерелом моєї дослідження були фотографії та історії Ірен Доки та Анни Гуняді.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Albertini Béla (1997): *A magyar szociofotó története: a kezdetektől a második világháború végéig*. Magyar Fotográfiai Múzeum, Kecskemét.
2. B. Stenge Csaba (2021): *Helytörténet és családkutatás határok nélkül*. Tatabánya.
3. Bényei Miklós (1977): *Helyismereti művek: Hajdú Bihar megye*. Debrecen.
4. Bertényi Iván (2001, szerk.): *A történelem segédtudományai*. Osiris Kiadó, Budapest.
5. Dr. Horváth Dóra – Dr. Mitev Ariel (2010): *Interpretatív fotóinterjú*.
6. Earl Babbie (2000): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Balassi Kiadó.
7. Gyarmati György (2000): *Magyarország a XX. században. V. kötet. Társadalomtudományok*. Babits Kiadó, Szekszárd.
8. Györffy Miklós (1963): *Unacumecclesia lapidea subhonore beati JohannisBaptiste* (MOL, DL 41387); AO VII.: 602.: No 322.
9. Kunt Ernő (1995): *Fotóantropológia*. Árkádiusz Kiadó, Budapest.
10. Lehoczky Tivadar (1881): *Bereg vármegye monographiája*. Ungvár.
11. Lengyel György (2011): *Vizuális szociológia. Szöveggyűjtemény a fotó társadalomtudományi alkalmazásáról*, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
12. Magyar Néprajzi Lexikon I–V. Főszerk. Ortutay Gyula. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1977–1982.
13. Mojzsesz, Volodimir (2016): *A kismuzsalyi középkori romtemplom. Várak, kastélyok, templomok* 12, 107– 109.
14. Papp Szilárd (2013): *Előzetes megfigyelések Beregszász középkori plébániatemplomának építéstörténete*. In: Kollár Tibor (szerk.) *Középkori templomok a Tiszától a Kárpátokig. Középkori templomok útja Szabolcsban, Beregben és Kárpátalján*. Nyíregyháza.
15. Petz Gábor (2003): *A rokonságról. De consanguinitate – Über die Verwandtschaft*. Elhangzott az AKuFF IX. szakmai napján, Gödöllőn, 2003. június 21-én. <https://www.akuff.org/cikk/rokonsag.htm>
16. Stier Miklós – Szász Zoltán (1980): *A helytörténetírás módszertani kérdései*. Budapest
17. Szalma Anna-Mária (2011): *Fénykép a 20. században – A 20. század fényképe. Egy privát fotókorpusz elemzésének tanulságai*. In: *Korunk* 22. évf. 3. sz. (2011. március), 34-44.
18. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagymuzsaly_\(2022.04.20\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagymuzsaly_(2022.04.20))

Ім'я користувача:
Аніко Чурман

Дата перевірки:
18.05.2023 22:51:54 CEST

Дата звіту:
24.05.2023 23:22:26 CEST

ID перевірки:
1015143519

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011754

Назва документа: Cséke Adrienn_Szakdolgozat_2023

Кількість сторінок: 44 Кількість слів: 8263 Кількість символів: 62575 Розмір файлу: 2.21 MB ID файлу: 1014824381

16.4% Схожість

Найбільша схожість: 3.06% з Інтернет-джерелом (<http://blackbirdmusic.hu/index.php?a=42&p=h>)

16.1% Джерела з Інтернету 231 Сторінка 46

2.2% Джерела з Бібліотеки 96 Сторінка 48

3.79% Цитат

Цитати 23 Сторінка 49

Не знайдено жодних посилань

0.07% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.07% Вилучення з Інтернету 38 Сторінка 50

0% Вилученого тексту з Бібліотеки 13 Сторінка 50